

Dabartinėje daugybės komunikacijų susaistytoje besiformuojančioje kokybiškai naujoje metacivilizacijoje, stiprėjant įvairių kultūros tradicijų sąveikai, įvairiuose Žemės rutulio kraštuose ieškoma naujų žmonių sambūvio formų, nepriklausomai nuo rasės, išsąmoninami bendri prioritetai. Kita vertus, nykstant valstybių sienoms matyti ir kitos tendencijos – žmonės vienijasi civilizaciniu principu, remiamasi ne tik etnine kultūra ir savimone.

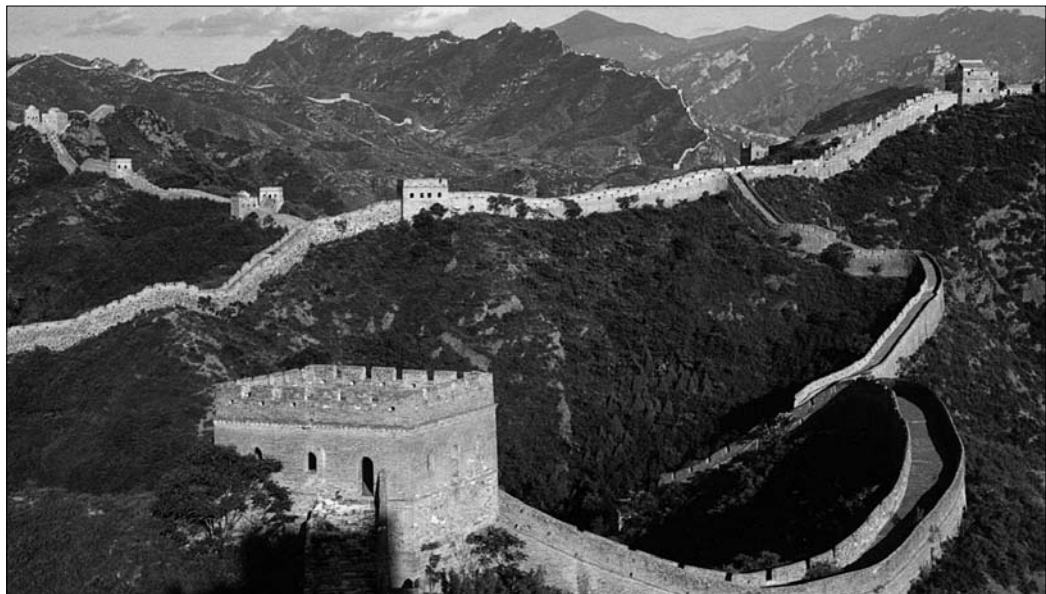
Sąveikaudamos skirtingos tautos neišvengiamai veikia viena kitą, praturtina savo kultūrą ir įprasmina žmonijos kultūros formų įvairovę. Metacivilizacinėje kultūroje stiprėjantis skirtingų kultūros formų vertės suvokimas padeda plačiau mąstantiems žmonėms išsivaduoti iš nacionalinio egoizmo. Šiandien kaip niekada aktuali savo ir „kito“ santykių problema. Juk akivaizdu, kad *savos kultūros formų savitumą ir vertę galima adekvačiau pažinti tik santykyje su kitų tautų kultūrų vertybių ir simbolių sistemomis*. Kaip suvoksi savos kultūros raidos perspektyvas, jei neįvertinsi kitų potencinių galimybių, kitokių požiūrių į mus supantį pasaulį ir kultūros formų įvairovę. Kita vertus, siekiant geriau *pažinti savą kultūrą ne tik iš vidaus, tačiau ir šalies, būtina nors trumpam nutolti, įgyti būtiną objektyvesniam suvokimui distanciją ir lyginamąją perspektyvą*.

Akivaizdu, kad pasauliui vienijantis civilizaciniu principu itin svarbi civilizacinė komparatyvistika (arba, kitais žodžiais tariant, lyginamosios civilizacijų studijos), kuri savo tyrimo objektu, uždaviniais ir metodais yra artima kultūrologijai. Ji yra dalis dabartinių lyginamųjų civilizacijų tyrinėjimų, kurių tikslas – atskleisti sudėtingą civilizacijų sąveiką ir lyginamųjų jų studijų problemas. Socialinių ir humanitarinių disciplinų problemika dabartinėje civilizacinėje komparatyvistikoje susipina su socialinės psichologijos, geopolitikos, antropologijos ir daugybės kitų mokslinių disciplinų problemomis.

Antroje XX a. pusėje suklestėjusios lyginamosios civilizacijų ir kultūrų studijos bei orientalizmo laimėjimai išklabino eurocentrinių teorijų pamatus ir nuvertė anksčiau viešpatavusią anachroniškumo turinčią mitologiją nuo pjedestalo. „Eurocentrizmo krachas“ – tai pavadinimas vieną didžią simbolinę prasmę turinčios žymaus civilizacijos teoretiko Arnoldo Toynbee paskaitos, kurioje jis jau daugiau nei prieš pusšimtį metų teigė, kad „keturis šimtus metų iki 1945 m. pasaulyje buvo susidariusi nenormali ir atgrasi padėtis. Keturis šimtus metų visame pasaulyje viešpatavo ne-

didelio Žemės lopinėlio, nedidelės Europos dalies gyventojai. Ši epocha pasibaigė“ (Toynbee A., *México y el Occidente*, Mexico, 1956, p. 23).

Vakaruose tiražuojamoje pasaulinės kultūros istorijoje iš eurocentrinių Vakarų kultūros pozicijų brėžiama svarbiausia pasaulinės kul-

tūros raidos linija yra priimtina ir suprantama ne visam pasauliui – tik europiečiams, o, pavyzdžiui, kinams, tūkstantmečiais savo civilizaciją laikiusiems aukščiausia, toks pasaulinės kultūros istorijos traktavimas pagrįstai atrodo kaip realių kultūros istorijos faktų falsifikacija. Todėl į pasaulinės civilizacijos raidos istoriją būtina žvelgti atsakingiau – *be eurocentrinių ar aziocentrinių prietarų, kaip į sudėtingą nenutrūkstamą istorijos procesą, kuriame kiekviena civilizacija ir kultūra rašo savus puslapius, atskleidžia savitus universalaus bendražmogiškojo proceso aspektus*. Etnocentrizmas yra trukdis objektyviai vertinti kitų tautų kultūros laimėjimus, suprasti pasaulinės kultūros formų įvairovę, taip būtiną taikiam tautų bendradarbiavimui ir darniems jų santykiams.

Didžioji kinų
siena

Todėl ir skirtingų civilizacijų, ir kultūros tradicijų sąveikos, jų polilogo problemas būtina perkelti iš universalių ideologiškai angažuotų abstrakcijų, binarinių opozicijų lygmens į konkrečių viename morfologiniame lygmenyje funkcionuojančių vienodai reikšmingų civilizacijos ir kultūros fenomenų analizės plotmę.

Civilizacijos problemas tyrinėjusi klasikinė Vakarų kultūros filosofija rėmėsi tiesinės evoliucinės civilizacijos istorijos vizija. Tobuliausiu civilizacijos raidos modeliu ir siekiamybe kitiems civilizaciniam pasauliui

liams ilgai buvo laikoma Vakarų Europos civilizacija ir jos raidos kelias. Tačiau pokario Japonijos ir pastarųjų dešimtmečių kinų civilizacijos rai-
da susilpnino vieno civilizacijos raidos kelio teoriją ir privertė mokslininkus gilintis į didžiųjų neeuropinių civilizacijų istoriją ir joje ieškoti dabartinės šių civilizacijų dinamikos ištakų. Todėl dabartiniai civilizacijos teoretikai atmeta ankstesnių teorijų monologizmą ir iškelia pliuralinės pasaulėžiūros svarbą, pripažįsta daugialiniinę divininę įvairių civilizacijos raidos kelių teoriją, o savo pažinimo sritį traktuoja kaip platesnės humanitarinių ir socialinių mokslų sistemos dalį.

Šioje iš užsienio autorių ir įvairių kartų Lietuvos mokslininkų straipsnių sudarytoje knygoje daugiausia dėmesio skiriama pastaraisiais dešimtmečiais ypatingą aktualumą įgavusioms civilizacinės komparatyvistikos ir orientalistikos istorijos studijoms. Ji susideda iš trijų dalių ir jau tradiciniu tapusio priedo.

Pirmoje dalyje Algio Mickūno, Aivaro Stepukonio, Alvydo Noreikos, Ali Ōzgūro Ōzdilio, Daivos Tamošaitytės straipsniuose įvairiais požiūriais aptariamos aktualios teorinės ir metodologinės dabartinės civilizacinės komparatyvistikos ir orientalistikos problemos.

Antroje dalyje Artemo Kobzevo, Loretos Poškaitės, Konstantino Andrijausko, Algio Uždavinio, Vilmos Gradinskaitės, Ilonos Murauskaitės ir Jolitos Zabarskaitės tekstuose tyrinėjamos svarbios komparatyvistinės kultūrologijos, filosofijos, literatūrologijos ir istoriografijos problemos, išryškinamas atskirų civilizacinių erdvių kultūros formų savitumas.

Trečia rinkinio dalis aprėpia platų komparatyvistinės estetikos, meno filosofijos ir menotyros problemų lauką. Joje Ken-ichi Sasaki, Valdo Jaskūno, Agnėškos Juzefovič, Julijos Karavajevos, Auksės Kapočiūtės, Žilvinės Gaižutytės-Filipavičienės, Ingeborgos Jūros straipsniuose išryškinami įvairūs aktualūs menotyros mokslų aspektai.

Tomas baigiamas Algirdo Kugevičiaus pateikiamu vadžrajanos meno dirbinių katalogu.

Tikimės, kad šis straipsnių rinkinys susilauks įvairių humanitarinių disciplinų specialistų, kultūros darbuotojų, menininkų dėmesio ir skatins geriau pažinti Rytų tautų kultūros, filosofijos ir religijos tradicijas. Dėkojame visiems, prisidėjusiems prie šios knygos rengimo ir išleidimo, ypač redaktorei Onai Balkevičienei, maketuotojai Daivai Mikalainytei, dailininkui Adomui Matuliauskui ir Komparatyvistinių kultūros studijų skyriaus darbuotojoms Salomėjai Jastrumskytei, Agnei Steponavičiūtei ir Kristinai Garalytei.

*Sudarytojas ir mokslinis redaktorius
prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas*